

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

І. В. ЛІСОВСЬКИЙ, Є. М. РУДНІЧЕНКО
(Хмельницький національний університет)

Анотація. У сучасних умовах господарювання зростають вимоги до інформаційного забезпечення процесів управління, актуально це і для системи управління витратами. Мета статті – розробити пропозиції щодо поетапного формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами підприємства та визначення існуючих особливостей на різних рівнях управління витратами. Досліджено специфіку формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами, розглянуто передумови формування такої системи та підкреслено актуальність досліджуваної проблеми. Запропоновано використовувати методологію IDEF з метою побудови моделі інформаційних потоків управління витратами.

Ключові слова: витрати, інформаційне забезпечення, управління витратами.

Постійні трансформаційні процеси, що відбуваються у вітчизняній економіці, безпосередньо впливають як загалом на промисловість України, так і на окремі підприємства. В сучасних умовах складається новий механізм функціонування національної економіки, при якому змінюються виробничі відносини та підвищується відповідальність суб'єктів ринку за результати своєї діяльності. Жорстка конкуренція, відсутність прямих вказівок з боку органів виконавчої влади, а також можливість застосування різних варіантів стратегії обумовили той факт, що підприємства самостійно виживають на ринку і шукають резерви розвитку. Тривалий час вітчизняна система планування та бухгалтерського обліку відповідала вимогам адміністративної економіки: забезпечувала одержання інформації про всі фактичні витрати, калькулювання повної фактичної собівартості продукції (робіт, послуг) переважно для цілей централізованого державного планування. Система планування та обліку витрат була чітко налагоджена, але повна інформація про витрати не використовувалася. Причина – відсутність стимулів для зниження витрат і

ефективного управління процесом формування собівартості продукції.

Необхідно зазначити, що навіть після впровадження кардинальних змін собівартість продукції вітчизняних підприємств залишається високою, тому вони неконкурентоспроможні на зовнішньому ринку, а нерідко і на внутрішньому (особливо це стосується промислових підприємств). На практиці така ситуація призводить до скорочення обсягів виробництва.

Актуальність теми дослідження обумовлена нагальною потребою формування інформаційно-аналітичної системи управління витратами, яка б відповідала інформаційним запитам користувачів. Практична діяльність вітчизняних промислових підприємств свідчить, що здійснення непродуманих заходів щодо зменшення витрат виробництва не дають бажаного результату. В умовах ринку потрібно впроваджувати нетрадиційні системи одержання інформації про витрати, застосовувати нові підходи до калькулювання собівартості, підрахунку фінансових результатів, методів аналізу витрат і прийняття на цій основі раціональних управлінських рішень, адекват-

них цій економічній ситуації. Недостатня розробка питань методичного забезпечення процесу ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами зумовлюють доцільність проведення наукового дослідження.

Необхідно відмітити, що організація та управління витратами виробництва та інформаційно-аналітичне супроводження цих процесів завжди привертало до себе увагу як вітчизняних, так і закордонних фахівців, а саме: А. Апчерча, М. Вахрушиної, М. Войнаренка, С. Голова, М. Данилюка, К. Друрі, Г. Козаченко, Л. Нападівської, О. Орлова, Ю. Погорєлова, Є. Рясних, Ч. Хорнгрена, Дж. Фостера [1–10] та ін.

Метою статті є розроблення пропозицій із поетапного формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами підприємства та визначення існуючих особливостей на різних рівнях управління витратами.

Процес управління витратами підприємств тривалий час привертає увагу науковців, однак зміна умов функціонування підприємств, зміна технологій управління з масовою інформатизацією та автоматизацією, зміна нормативного поля обумовлюють постійні трансформації у досліджуваній сфері. Наразі найбільш дієве інформаційно-аналітичне забезпечення більшості управлінських процесів дозволяє ефективно конкурувати на ринках і оптимізувати внутрішньосистемні елементи управління промисловим підприємством. Традиційні інструменти управління витратами та інформаційні потоки, які відстежуються у межах фінансового обліку і здебільшого регламентовані у автоматизованих облікових системах (наприклад «1С» та інших) не завжди відповідають потребам оперативного управління, оскільки характеризуються певною ретроспективністю.

Управлінський облік хоч і досліджено у багатьох працях [1, 2, 4, 6, 8, 10], проте практична реалізація сформульованих методичних підходів і пропозицій на багатьох промислових підприємствах могла бути кращою. Незалежно від виду обліку та систем, які використовуються для відображення операцій з використання ресурсів і перетворення їх на

готову продукцію, виключне значення має інформаційне середовище, в якому формується основний масив інформації для прийняття управлінських рішень. Етапи формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами підприємства наведено на рис. 1.

Розкриваючи більш детально зміст етапів формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами підприємства, слід відмітити, що першим етапом є побудова моделі інформаційних потоків управління витратами на основі методології IDEF. Саме цей підхід дозволяє комплексно відстежити наявні зв'язки у системі управління витратами і визначити інформаційні потоки. Взагалі методологія IDEF була створена в рамках великої програми автоматизації промислових підприємств, яка носила позначення ICAM (Integrated Computer Aided Manufacturing).

Методологія IDEF0 є наступним етапом розвитку добре відомої графічної мови опису функціональних систем SADT (Structured Analysis and Design Technique), яку запропонував Департамент військово-повітряних сил США. Власне сімейство стандартів IDEF успадкувало своє позначення від назви цієї програми (IDEF = ICAM DEFinition).

У процесі практичної реалізації учасники програми ICAM зіткнулись із необхідністю розробити нові методи аналізу процесів взаємодії у промислових системах. Вона дозволяє використовувати розширений набір функцій для опису бізнес-процесів і забезпечує групову роботу над створенням моделі, з безпосередньою участю всіх аналітиків і фахівців, зайнятих у проекті [12]. На сьогодні існує декілька синтаксисів для відображення ієрархічних зв'язків між процесами та процедурами: IDEF, SADT, UML тощо. Для формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами застосування IDEF має низку переваг, які проявляються у можливості використання не тільки в ході реінжинірингу бізнес-процесів, але також під час аналізу витрат на виробництво продукції, заснованому на співвіднесенні загальних витрат на виробництво з витратами на матеріали, машини, механізми і так далі під час виконання відпо-

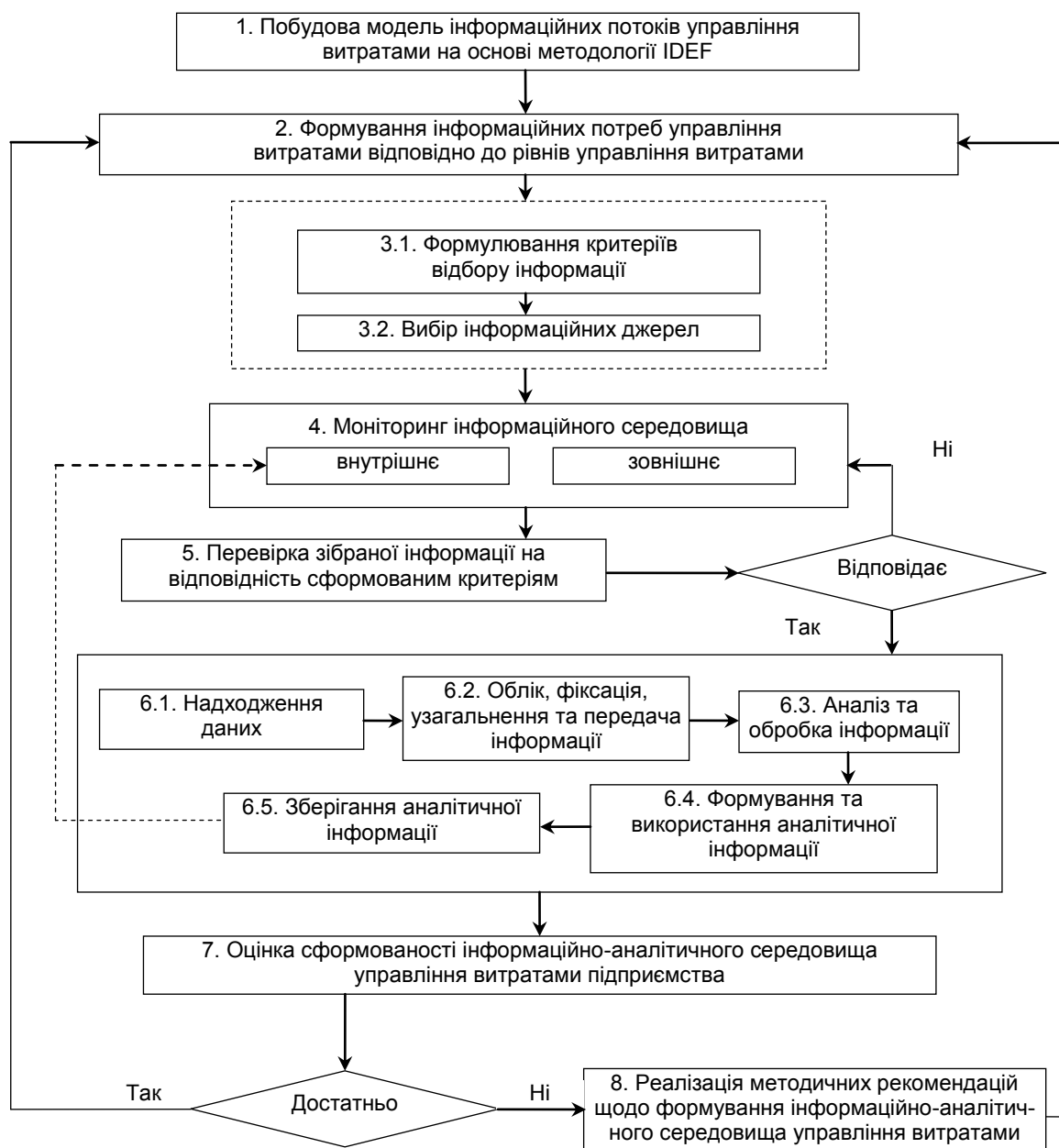

Рис. 1. Етапи формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами підприємства (сформовано за [11])

відних технологічних операцій [13]. Тому є можливість відстежувати не лише стандартні (явні) потоки інформації, але і нестандартні (приховані).

На другому етапі здійснюється формування інформаційних потреб управління витратами відповідно до рівнів управління витратами (оперативне, тактичне, стратегічне). Також на третьому етапі відбувається формулювання критеріїв відбору інформації та вибір інформаційних джерел (табл. 1).

На четвертому етапі відбувається моніторинг інформаційного середовища (внутрішнє, зовнішнє), що дозволяє визначити потоки інформації і розділити їх за рівнями управління.

П'ятий етап характеризується перевіркою зібраної інформації на відповідність сформованим критеріям – відповідає (так/ні). Шостий етап передбачає повний цикл операційного управління інформаційним процесом на підприємстві: від надходження даних до зберігання результатуючої аналітичної інформації.

Таблиця 1

Особливості інформаційного забезпечення багаторівневого управління витратами промислового підприємства (адаптовано за [14])

Характеристики управління витратами	Рівень управління витратами		
	оперативне управління витратами	тактичне управління витратами	стратегічне управління витратами
Об'єкт спрямування витрат	Оперативні ресурси підприємства – ситуативні характеристики обладнання, матеріальних ресурсів, робочої сили	Тактичні ресурси підприємства – усереднені характеристики основних і обігових ресурсів	Стратегічні ресурси, що визначають можливості відтворення тактичних ресурсів
Види рішень, що приймаються	Прийняття рішень щодо обсягу постачань, змінності роботи персоналу, включення в поточну програму виробництва додаткового замовлення, параметрів роботи обладнання тощо	Прийняття рішень щодо збалансованого відносно тенденцій попиту, нарощування основних фондів, обсягу та якості трудових ресурсів	Вибір конкурентної стратегії
Інформаційні потреби управління витратами	Інформація про конкретно визначені параметри операційної діяльності переважно у вартісних і натуральних вимірниках	Інформація порівняльно-аналітичного характеру та виокремленням якісної складової	Узагальнена інформація з прогнозною варіативністю
Вибір інформаційних джерел за певними критеріями	Планова та облікова інформація про виконання виробничої програми і планів операційної діяльності (критерій – оперативність, точність)	Інформація фінансових планів і планів розвитку виробництва (критерій – змістовність, якість, порівнюваність)	Інформація стратегічних планів розвитку та аналізу тенденцій на цільовому ринку (критерій – довгострокова перспектива, стратегічний контекст)

Після цього здійснюється оцінка сформованості інформаційно-аналітичного середовища управління витратами підприємства і в разі недостатнього рівня сформованості інформаційно-аналітичного середовища відбувається подальша реалізація методичних рекомендацій щодо формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами.

Запропонована послідовність формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами підприємства дозволяє комплексно охопити всі інформаційно-аналітичні аспекти управління витратами промислового підприємства і передбачає урахування особливостей такого управління, пов'язаних із рівнями управління. Окреслену проблематику потрібно ґрунтовно дослідити, зокрема деталізувати та вдосконалити методичні рекомендації щодо формування інформаційно-аналітичного середовища управління витратами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апчёрч А. Управленческий учёт: принципы и практика / А. Апчёрч ; пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова, Н. А. Смирнова. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 952 с.
Apchyorch A. Upravlencheskiy uchyot: printsipy i praktika / A. Apchyorch ; per. s angl. pod red. Ya. V. Sokolova, N. A. Smirnova. – M. : Finansyi i statistika, 2002. – 952 s.
2. Вахрушина М. А. Бухгалтерский управленческий учёт : учеб. пособие для ВУЗов по экон. спец. / М. А. Вахрушина. – М. : Финстатинформ : МЦУПЛ, 2000. – 359 с.
Vahrushina M. A. Buhgalterskiy upravlencheskiy uchet : ucheb. posobie dlya VUZov po ekon. spets. / M. A. Vahrushina. – M. : Finstatinform : MTSUPL, 2000. – 359 s.
3. Войнаренко М. П. Проблеми реформування і шляхи транзиції бухгалтерського обліку до Міжнародних стандартів / М. П. Войнаренко // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2000. – № 5, ч. 2. – С. 9–13.

- Voynarenko M. P. Problemi reformuvannya i shlyahi tranzitsiyi buhgalterskogo obliku do Mizhnarodnih standartiv / M. P. Voynarenko // Visnik Tehnologichnogo universitetu Podillya. – 2000. – № 5, ch. 2. – S. 9–13.
4. Голов С. Ф. Фінансовий та управлінський облік / С. Ф. Голов, В. І. Ефіменко. – К.: ТОВ «Автоінтерсервіс», 1996. – 544 с.
- Golov S. F. Finansoviy ta upravlinskiy oblik / S. F. Golov, V. I. Efimenko. – K.: TOV «Avtointerservis», 1996. – 544 s.
5. Днилюк М. О. Теорія і практика процесно-орієнтованого управління витратами / М. О. Днилюк, В. Р. Лещій. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2002. – 248 с.
- Dnilyuk M. O. Teoriya i praktika protsesno-orientovanogo upravlinnya vitratami / M. O. Dnilyuk, V. R. Leschiy. – Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2002. – 248 s.
6. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри; пер. с англ. под ред. С. А. Табалиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 774 с.
- Druri K. Vvedenie v upravlencheskiy i proizvodstvenniy uchets / K. Druri; per. s angl. pod red. S. A. Tabalinoy. – M.: Audit, YuNITI, 1998. – 774 s.
7. Козаченко Г. В. Управление затратами предприятия: [монография] / Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С., Макухин Г. А. – К.: Лібра, 2007. – 320 с.
- Kozachenko G. V. Upravlinnya zatratami pidpriemstva: [monografiya] / Kozachenko G. V., Pogorelov Yu. S., Makuhin G. A. – K.: Libra, 2007. – 320 s.
8. Нападівська Л. В. Управлінський облік: [монографія] / Л. В. Нападівська. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
- Napadovska L. V. Upravlinskiy oblik: [monografiya] / L. V. Napadovska. – Dnipropetrovsk: Nauka i osvita, 2000. – 450 s.
9. Орлов О. О. Управление накладными затратами в системе формирования финансовых результатов промышленных предприятий: [монография] / Орлов О. О., Рясних Е. Г., Рудніченко Є. М.; за ред. О. О. Орлова. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 223 с.
- Orlov O. O. Upravlinnya nakladnimi zatratami v sistemi formuvannya finansovih rezultativ promislovih pidpriemstv: [monografiya] / Orlov O. O., Ryasnih E. G., Rudnichenko E. M.; za red. O. O. Orlova. – Hmelnytskyi: HNU, 2010. – 223 s.
10. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Форстер; пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 416 с.
- Hornngren Ch. T. Buhgalterskiy uchets: upravlencheskiy aspekt / Ch. T. Hornngren, Dzh. Forster; per. s angl. pod red. Ya. V. Sokolova. – M.: Finansy i statistika, 1995. – 416 s.
11. Мазоренко О. В. Формування інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Мазоренко Оксана Володимирівна. – Харків, 2014. – 25 с.
- Mazorenko O. V. Formuvannya informatsiynogo seredovischa funktsionuvannya ta rozvitku pidpriemstva: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: spets. 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnya pidpriemstvami» / Mazorenko Oksana Volodimirivna. – Harkiv, 2014. – 25 s.
12. История возникновения IDEF0 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.info-system.ru/designing/methodology/sadt/idef0_history.html. – Назва з екрана.
- Istoriya vznikhoveniya IDEF0 [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.info-system.ru/designing/methodology/sadt/idef0_history.html. – Nazva z ekrana.
13. Левицький В. В. IDEF-модельовання як елемент системи оптимального управління соціально-економічною стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / В. В. Левицький. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=64831>. – Назва з екрана.
- Levitskiy V. V. IDEF-modelyuvannya yak element sistemi optimalnogo upravlinnya sotsialno-ekonomichnoyu stiykistyuu pidpriemstva

[Elektronniy resurs] / V. V. Levitskiy. – Rezhim dostupu: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=64831>. – Nazva z ekrana.

14. Антонєць О. О. Адаптивне управління витратами малих машинобудівних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами еконо-

мічної діяльності) / Антонєць Ольга Олександрівна. – Харків, 2012. – 23 с.

Antonets O. O. Adaptivne upravlinnya vitratami malih mashinobudivnih pidpriemstv : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk : spets. 08.00.04 – ekonomika ta upravlinnya pidpriemstvami (za vidami ekonomichnoyi diyalnosti) / Antonets Olga Oleksandrivna. – Harkiv, 2012. – 23 s.

І. В. Лісовський, Є. Н. Рудніченко (Хмельницький національний університет). Особенности формирования системы информационно-аналитического обеспечения управления затратами промышленного предприятия.

Аннотация. В современных условиях хозяйствования растут требования к информационному обеспечению процессов управления, актуально это и для системы управления затратами. Цель статьи – разработка предложений поэтапного формирования информационно-аналитической среды управления затратами предприятия и определение существующих особенностей на разных уровнях управления затратами. Исследована специфика формирования системы информационно-аналитического обеспечения управления затратами, рассмотрены предпосылки формирования такой системы и подчеркнута актуальность исследуемой проблемы. Предложено использование методологии IDEF с целью построения модели информационных потоков управления затратами.

Ключевые слова: затраты, информационное обеспечение, управление затратами.

I. Lisovskiy, E. Rudnichenko (Khmelnysky National University). Features of formation of information and analytical support industrial enterprise cost management.

Summary. In the current economic conditions increasing demands for information support management processes, it is important for management costs. Explored the specific formation of information and analytical support of cost management, is considered prerequisites for the formation of such system and emphasized the relevance of the investigated problem. Development proposals of formation of information-analytical environment cost management company and the definition of existing special aspects at different levels expenditure management. For the purpose of construction a model of information flows of the cost management is offered IDEF methodology.

Keywords: costs, communication, cost management.